

Na zgornjem delu slike 8 je v polju (s pikčasto podlago) prikazan dispozitiv »tradicionalnega«⁴¹ mnemonično-sholastičnega (*ex-cathedra*) poučevanja oz. pridobivanja znanj (cf. Kramberger, 2007 in 2009), v katerega dispozitivu je razmerje med učiteljem in učencem hierarhično in togo, te togosti, ki mladim pretežno ne more odpirati svetov in jih usposobiti za mišljenje, ga razbremeni šele šola, ki dopušča odnose enakopravnosti in učensko objektivacijo učiteljske avtoritete. Seveda je funkcija, pripisana učitelju v polju »tradicionalne« pedagogike, spektakulska ter relativna in ne ustreza povsem denominacijam, ki jih učitelju (na sliki 8) pripisujem. »Tradicionalni« učitelj je v znanje posvečen, aktiven in kvalificiran le v razmerju do svojih učencev, v razmerju do nadrejenih instanc pa je sam v vlogi objekta/učenca.

Razmerje med subjektom in objektom oz. učiteljem in učencem, ki ga vzpostavljajo kritična teorija s Habermasom (1985) na čelu, pa različne oblike pedagogik odpora, začeni s revolucionarno pedagogiko, je novo in revolucionarno samo na sebi: enostransko delovanje se odpre tudi za povratni vpliv učenca na učitelja, prek česar je vzpostavljen enakopraven dialog, ki subjektivira in modificira oba udeležena in šele vzpostavlja pogoje in odpira možnost za spoznavni proces.⁴² Pierre Bourdieu (2002 in 2004) je takšnemu delovanju rekel *objektivacija objektivacije*, ki je potrebna, da si pridemo na jasno z dvojnimi delovanjem predmetne konstrukcije (družbena znanost je družbena konstrukcija družbene konstrukcije). S tem se razkrije, da konstrukcija raziskovalnega predmeta ni kaka nevrprašljiva danost ali že kar vnaprej objektivno dejstvo, ampak področje boja za interpretacijo. Učitelj oz. raziskovalec je sam del sveta in je kot tak ujet v svet, ki ga skuša objektivirati. Zaradi te ujetosti sam na predmet prenaša tiste intelektualne premise, tokove in prisile, katerih del je – to pa ni brez družbenih učinkov (gl. Bourdieu, 2004: 135–168). Zato je potrebna objektivacija objektivacije.

Številna dela in študije navajajo bogato gradivo o znanjih, pridobljenih zunaj uradnih izobraževalnih ustanov (gl. Brown in Strega, eds., 2005 s pripadajočo literaturo). Matthias Finger in Jose Manuel Asun (2001), ki v zapleteni sofistifikaciji in vse večjih in vse bolj togih prisilah uradnega izobraževalnega sistema vidita neprivlačnost za ljudi, ki jih ta-

41 Izraz »tradicionalna« je nezadosten – v razsežnosti Hobsbawmovih in Rangerjevih spoznanj o invenciji tradicije (Hobsbawm in Ranger, eds., 1997), a v občini rabi. Za nekaj definicij »tradicionalnega« izobraževanja gl. Dasen, 2000: 113–114. V svojem članku z njim merim predvsem na izobraževalne metode, ki so nastale v 19. stoletju v okviru nacionalnih držav in kot take večinoma sledijo sorodnemu vzorcu, kjerkoli že.

42 Glej citat Habermasa (1985: 106) o medsebojnem vplivanju subjekta in objekta v članku Kolenc Gregorič in Kramberger v pričujoči monografiji.